

KONSTITUTSIYA – BAXTIMIZ POYDEVORI

*Kaxxorov Beknazar Xusan o`g`li
Murodullayeva Zarina Nigmatullo qizi
Samarqand davlat universitetining
Kattaqo`rg`on filiali 4-bosqich talabasi*

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada, Yangi Konstitutsiyasining yangi tahrirdagi modda, bob, bo`limlari haqida, Konstitutsiya hayotimizdagi o`rni, hayotimizda Konstitutsiyaning o`rni haqida qisqacha ma`lumot berilgan.*

Kalit so`zlar: *Yangi Konstitutsiyasi, moddalari, bobi, bo`limlari, Konstitutsiya – baxtimiz poydevori, Konstitutsiyamizning mazmun-mohiyati, Konstitutsiydgi yangi o`zgarishlari, hayotimizda tutgan o`rni, ahamiyati.*

Konstitutsiya barcha joriy qonunlarning asosi hisoblanadi. Konstitutsiya demokratik davlatchilik belgisidir. Bir-biridan farqlanuvchi yuridik va haqiqiy (faktik) konstitutsiya tushunchalari bor. Yuridik konstitutsiya ijtimoiy munosabatlar doirasini tartibga soluvchi huquqiy normalar tizimi.

Yangi konstitutsiyaga 10 ta asosiy o`zgarishlar kiritildi.

O`zbekistonning 65 foizga yangilangan va ancha “to`lishgan” bosh qomusi 1 maydan e`tiboran kuchga kirdi o`zgarishlarning eng muhimlarini sanab o`tamiz.

O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahriri 2023 yil 1 maydan e`tiboran kuchga kirdi. Bunga 30 aprel kuni bo`lib o`tgan referendum natijasiga ko`ra 11 ta moddadan iborat tegishli qonunning qabul qilinishi asos bo`ldi. O`zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi muqaddima, 6 bo`lim, 27 bob, 155 moddadan iborat.

1-bo`lim (I-IV bob, 1-4-moddalar) „Asosiy prinsiplar“ deb nomlangan. 2-bo`lim (V-XI bob, 19-64-moddalar) „Inson va fuqarolarning asosiy huquqlari, erkinliklari va burchlari“ deb ataladi. 3-bo`lim (XII-XV bob, 65-82-moddalar)

„Jamiyat va shaxs“ deb ataladi. 4-bo‘lim (XVI-XVII bob, 83-90-moddalar) „Ma‘muriy-hududiy va davlat tuzilishi“ deb nomlangan. 5-bo‘lim (XVIII-XXVII bob, 91-153-moddalar) „Davlat hokimiyatining tashkil etilishi“ deb nomlangan. 6-bo‘lim (154-155-moddalar) „Konstitutsiyaga o‘zgartirish kiritish tartibi“ deb ataladi.

Bu qonunning 1-moddasida Konstitutsiya

1. O‘zbekiston – huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat

Konstitutsiyaning 1-moddasidagi *“O‘zbekiston – suveren demokratik respublika”* jumlasini quyidagicha o‘zgartirildi:

O‘zbekiston – boshqaruvning respublika shakliga ega bo‘lgan suveren, demokratik, huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat.

2. Konstitutsiya to‘g‘ridan to‘g‘ri amal qiladi

15-moddaga quyidagicha qo‘shimcha qo‘shildi:

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakatning butun hududida oliy yuridik kuchga ega, to‘g‘ridan to‘g‘ri amal qiladi va yagona huquqiy makonning asosini tashkil etadi.

Konstitutsiyaning to‘g‘ridan to‘g‘ri amal qilishi fuqarolarga nafaqat qonunlar, balki bevosita konstitutsiyadagi normalarga ham asoslangan holda ish olib borishga, xususan sudga murojaat qilishga imkon beradi.

Referendumda qabul qilingan qonunga binoan, Oliy sud 3 oy ichida tegishli Plenum qarorini qabul qilishi kerak. Bu qaror asosida sudlar tomonidan konstitutsiya normalarini to‘g‘ridan to‘g‘ri amal qiluvchi hujjat sifatida qo‘llash yuzasidan yagona sud amaliyoti joriy etiladi.

3. Imtiyozlar qonunda yozib qo‘yilishi shart emas

Yangi konstitutsiyaning 19-moddasi (avvalgi 18-modda) – fuqarolarning jinsi, millati, mavqeyi va hokazolardan qat’i nazar qonun oldida tengligi haqida. Bu moddaning 2-qismi quyidagicha o‘zgarmoqda:

Eski: Imtiyozlar faqat qonun bilan belgilanib qo‘yiladi hamda ijtimoiy adolat prinsiplariga mos bo‘lishi shart.

Yangi: *Imtiyozlar faqat qonunga muvofiq belgilanadi va ijtimoiy adolat prinsiplariga mos bo'lishi shart.*

4. Barcha noaniqliklar – inson foydasiga

Konstitutsiyaning yangi tahririga asosan:

Inson bilan davlat organlarining o'zaro munosabatlarida yuzaga keladigan qonunchilikdagi barcha ziddiyatlar va noaniqliklar inson foydasiga talqin etiladi.

5. Inson huquqlari ijtimoiy axloq va jamoat tartibini saqlash maqsadida cheklanishi mumkin

Huquq va erkinliklarning cheklanishi masalasi avvalgi Konstitutsiyada quyidagi ikkita norma bilan tartibga solingan edi:

Konstitutsiyaning yangi tahririda yuqoridagi ikkita norma deyarli o'zgarishsiz saqlab qolindi. Shu bilan birga, quyidagicha yangi norma qo'shildi:

Insonning huquq va erkinliklari faqat qonunga muvofiq va faqat konstitutsiyaviy tuzumni, aholining sog'lig'ini, ijtimoiy axloqni, boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jamoat xavfsizligini hamda jamoat tartibini ta'minlash maqsadida zarur bo'lgan doirada cheklanishi mumkin.

6. O'qituvchilar alohida e'tirofda

Konstitutsiyaga o'qituvchilar haqida modda qo'shildi. U ikki banddan iborat:

O'zbekiston Respublikasida o'qituvchining mehnati jamiyat va davlatni rivojlantirish, sog'lom, barkamol avlodni shakllantirish hamda tarbiyalash, xalqning Ma'naviy va madaniy salohiyatini saqlash hamda boyitishning asosi sifatida e'tirof etiladi.

Davlat o'qituvchilarning sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish, ularning ijtimoiy va moddiy farovonligi, kasbiy jihatdan o'sishi to'g'risida g'amxo'rlik qiladi.

7. Yer xususiy mulk bo'lishi mumkin

Yerni xususiy lashtirishga oid norma quyidagicha shaklga keltirildi:

Yer qonunda nazarda tutilgan hamda undan oqilona foydalanishni va uni umummilliy boylik sifatida muhofaza qilishni ta'minlovchi shartlar asosida va tartibda xususiy mulk bo'lishi mumkin.

8. OAV faoliyatiga to'sqinlik qilish javobgarlikka sabab bo'ladi.

Avvalgi konstitutsiyaning "Ommaviy axborot vositalari" nomli bobi bitta moddadan iborat edi. Unda shunday deyilgandi: *"Ommaviy axborot vositalari erkindir va qonunga muvofiq ishlaydi. Ular axborotning to'g'riligi uchun belgilangan tartibda javobgardirlar. Senzuraga yo'l qo'yilmaydi"*.

Yangi konstitutsiyaga ko'ra, bu bob ikkita moddadan iborat bo'ldi:

Ommaviy axborot vositalari erkindir va qonunga muvofiq ish olib boradilar. Davlat ommaviy axborot vositalari faoliyatining erkinligini, ularning axborotni izlash, olish, undan foydalanish va uni tarqatishga bo'lgan huquqlari amalga oshirilishini kafolatlaydi. Ommaviy axborot vositalari o'zi taqdim etadigan axborotning ishonchliligi uchun javobgardir.

Senzuraga yo'l qo'yilmaydi. Ommaviy axborot vositalarining faoliyatiga to'sqinlik qilish yoki aralashish qonunga muvofiq javobgarlikka sabab bo'ladi.

9. Davlat boshqaruvidagi o'zgarishlar. Prezidentning vakolat muddati 7 yil bo'ldi.

Prezidentning vakolat muddati 5 yildan 7 yilga uzaytirildi.

10. Mahalliy davlat hokimiyatidagi o'zgarishlar. Hokimlar kengash raisligidan ketadi

Mahalliy davlat boshqaruvida vakillik va ijro etuvchi organlar bir-biridan ajratilmoqda. Bu boradagi hozirgi tartib hokimiyatning bo'linish va hokimiyat bo'g'inlarining o'zaro tiyib turish prinsipiga zid. Bosh qomusning yangi tahririga asosan, bunga barham berilib, mahalliy kengashlar saylanadigan vakillik organlari, hokimliklar esa ijro organlari deb belgilanmoqda.

Xulosa:

Yuqoridagilardan tashqari, konstitutsiyaga boshqa ko'plab normalar ham qo'shilgan, jumladan:

O'zbekistonda o'lim jazosi taqiqlanadi, agar shaxsning o'z aybini tan olganligi unga qarshi yagona dalil bo'lsa, u aybdor deb topilishi yoki jazoga tortilishi mumkin emas, qonunni buzgan holda olingan dalillardan odil sudlovni amalga oshirish chog'ida foydalanishga yo'l qo'yilmaydi, har kim o'z shaxsiga doir noto'g'ri

ma'lumotlarning tuzatilishini, o'zi to'g'risida qonunga xilof yo'l bilan to'plangan yoki huquqiy asoslarga ega bo'lmay qolgan ma'lumotlarning yo'q qilinishini talab qilish huquqiga ega, davlat internet jahon axborot tarmog'idan foydalanishni ta'minlash uchun shart-sharoitlar yaratadi deb ham aytib o'tilgan. Bularning barchasi davlat fuqarolariga erkin va farovon hayot kechirishlri garovi uchundir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi.
2. Shavkat Mirziyoyev Miromonovich "Erkin va farovon demokratik o'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz".
3. Shavkat Mirziyoyev Miromonovich "Milliy taraqqiyot yo'limizni qattiyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'ramiz" Toshkent-2017
4. "Davlat va huquq asoslari" o'quv darslik.